

**LECȚIA DE LITERATURĂ DE LUCREȚIA BÂRLĂDEANU –
O LECȚIE DE UMANITATE**

Natalia STRĂJESCU, conf. univ., dr.

Catedra Limba și Literatura Română, Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. În acest articol expunem un subiect destul de semnificativ pentru istoria noastră literară: adevărul istoric. Autoarea Lucreția Bârlădeanu, prin povestirea *Lecția de literatură*, ne dezvăluie acest adevăr cutremurător și înscenează o lecție de literatura română, oferindu-ne, totodată, un subiect de meditație.

Cuvinte-cheie: literatură, istorie, ideologie, război, adevăr.

Abstract. In this article we expose a rather significant subject for our literary history: historical truth. The author Lucreția Bârlădeanu, through the story *Lecția de literatură*, reveals this shocking truth and stages a lesson of Romanian literature, offering us, at the same time, a subject of meditation.

Keywords: literature, hystory, ideology, war, truth.

Am cunoscut-o pe doamna Lucreția Bârlădeanu de pe micile ecrane, în cadrul emisiunilor literare. Nu avusesem ocazia sa-i răsfoiesc scrierile, dar nici nu-i prea cunoșteam numele. De curând, am reușit să o descopăr prin volumul Domniei sale, *Tunica portocalie*, un volum ce m-a intrigat de la prima narațiune. *Tunica portocalie* (Chișinău: Prut Internațional, 2016) este volumul „în care o regăsim pe Lucreția Bârlădeanu în mai multe din ipostazele ideostilului care o caracterizează și o personalizează” [1, p. 11]. Am descoperit o scriitoare rafinată, cu un gust literar aparte, nemaîntâlnit în literatura noastră basarabeană. Fiecare povestire, luată în parte, se face memorabilă prin subiect, personaje și, nu în ultimul rând, prin cuvântul măiestrit ales al autoarei, înlănțuit artistic în conținutul lumii sale imaginare.

Povestirea din acest volum, care m-a impresionat nespus și pe care am lecturat-o de mai multe ori, e *Lecția de literatură*. În paginile acestei narațiuni este zugrăvită toată durerea neamului nostru, autoarea punând degetul pe rana de care încă sângerăm. Lucreția Bârlădeanu ne dezvăluie adevărul istoric și înscenează o lecție de literatura română, oferindu-ne, totodată, un subiect de meditație. Acțiunea începe în sala de curs a Academiei de Arte, la lecția de literatură română, la care asistent este dl Melega, „reprezentantul ministerului”, având „împuternicirea să controleze implementarea hotărârii de guvern privind, studierea în limba de stat la instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova” [2, p. 60]. Dar nu acest moment constituie miezul acțiunii și nici persoana „omul ministerului”, ci istoria lui Dan, studentul căruia autoarea îi atribuie rolul de narator al povestirii, prin care dă o notă puternic dramatică istoriei, pe care o transformă în subiect literar. Prin conținutul ei, Dan argumentează că fiecare cetățean, precum cei care au avut de suferit de pe urma cruntului război și, în special, de pe urma celor care au despărțit familii nevinovate, surghiunite la ani de izolare și chin, dar rămânând stoici în idealul lor, sunt asemenea Vitoriei Lipan, eroina din *Baltagul*, creată de Mihail Sadoveanu și a Ancăi din *Năpasta* lui Caragiale.

Istoria pe care o relatează Dan prezintă tragismul neamului nostru. Războiul care a luat vieți nevinovate, cauza lui fiind cele două mari orgolii: Hitler și Stalin. Protagonistul narațiunii este Victor, băiatul lui Nicanor Lupan, care își răzbună tatăl, fiind ucis pe front. „Nicanor Lupan fusese înrolat în Armata Română încă înainte de vara lui 1940. Lăsa la vatră când plecă, o femeie iubitoare și gospodină, care-i făcu doi băieți și o fată, și niște părinți încă în putere, pentru care el era mezinul” [2, p. 65]. Împreună cu camaradul său, Lazăr, tineri fiind, s-au avântat în focul nemilos al războiului cu speranța reîntoarcerii victorioase la baștină. Dar nu așa i-a fost norocul lui Nicanor. „Oasele lui au rămas să zacă aruncate într-o groapă comună în Siberia, aproape de râul Kama” [2, p. 68]. Prietenul său, Lazăr, a avut mai mult noroc, revenind după șase ani de prizonierat acasă.

Anume Lazăr îi povestește lui Victor, băiatul lui Nicanor, soarta crudă a tatălui său, chipul căruia îl avea în memorie „de pe o poză unde era înfățișat militar, pe care mama o scosese după o vreme de pe perete și o păstra într-o carte de rugăciuni” [2, p. 69]. Deseori tatăl îi apărea în vise călare pe un cal, trecând un râu cu apa neagră, dar niciodată nu-i vedea fața.

După război au urmat vremuri grele, odioasele deportări și groaznica foame. Lumea se străduia din răputeri să stăpânească consecințele focului mistuitor, iar între timp și Victor se făcuse matur. A fost înrolat în armata sovietică. „Să treacă milităria cât mai repede și să mă pot întoarce teafăr la vatră” – aceasta era dorința lui Victor, atunci când a fost dus împreună cu alți tineri din sat la comisariatul militar din Soroca.

Sociabil fiind, „tânăr curajos și destupat la minte”, Victor și-a făcut prieteni printre băieții din regiment, deși, inițial „căuta să stabilească o relație cât de puțin prietenească cu universul în care se pomenise”, iar „sufletul lui însingurat tremura ca frunza în vânt în fața acestui ținut ostil și străin” [2, p. 71]. Din ziua când a fost trimis să facă manevre militare nu departe de unitate, pe un loc unde fuseseră îngropate mii de cadavre omenești, viața lui Victor devine un zbcium adevărat: să afle care a fost soarta acestor „prizonieri de război ai Uniunii Sovietice”, căci și tatăl său fusese unul din ei. Din acest moment, autoarea ne descâlcește firele ascunse ale povestirii lui Victor.

Pentru purtare exemplară, după un an și jumătate de armată, lui Victor i se permite un scurt concediu la baștină. Acum el încearcă să stoarcă adevărul din relatările lui Lazăr și să le găsească reflectare în explicațiile pe care i le dau camarazii săi vis-à-vis de soarta tragică a prizonierilor de război. După câteva replici schimbate cu Lazăr, Victor află că presentimentul lui se adeverise: „tatăl lui murise și fusese aruncat într-o groapă comună din Perm, deasupra căreia el, alături de camarazii lui, făceau manevre militare” [2, p. 74].

Moartea lui Nicanor l-a cutremurat profund pe Victor. Acesta află că după ce s-a terminat războiul, în 1945, Nicanor a fost luat în prizonierat și supus celor mai groaznice munci și chinuri, foamei și frigului, se dădea lupta pentru existență. A rezistat până în momentul când a fost pus să calce lut cu picioarele goale, peste care se arunca apă înghețată deasupra. Nicanor și-a rănit piciorul într-un ciob de gheață, iar sângele curgând, s-a aplecat să încerce a-l opri. Atunci, Stiopa Bezumnâi, un supraveghetor crud, l-a snopit în bătai. Slăbit fiind, Nicanor s-a prăbușit în lut, iar

seara a fost descoperit printre cadavrele de pe călcătură. Prin soarta lui Nicanor, prozatoarea pune în lumină soarta multor compatrioți de-ai noștri. Oameni nevinovați au fost victime ale aceluia regim odios, iar istoria nu de fiecare dată a fost de partea lor.

Aflând adevărul despre moartea tatălui său, Victor se întorsese la unitate mult mai matur decât plecase, încercând să deslușească misterul. Gândul „creștea ca un șarpe, hrănindu-se, noapte de noapte, cu nesomnul său și cu durerea ce-i încheștase inima, de când aflase cum murise tatăl său” [2, p. 76]. Voia să-l găsească pe acest Stiopa Bezumnâi, să se uite în ochii lui, să-l afle ce fel de om este.

Se vede că așa a vrut destinul să facă dreptate în acest caz. Pe acest Stiopa l-a găsit ușor, fiind paznic la un depozit nu departe de unitatea lui Victor. Aplicând o strategie isteată, Victor a putut afla din gura acestuia ceea ce-l interesa, făcându-i bunicul „fascist”. Ar fi vrut să-i spună că oamenii ca bunelul său au fost doar niște victime ale sistemului, că fuseseră „bătuți de soartă să se nască și să trăiască pe un poligon care se numește Basarabia, de care se profită când e cazul și se sacrifică, fără remușcări, când s-ar impune a fi apărat” [2, p. 77], dar nu avea cui, căci Stiopa era îndoctinat de ideologia comunistă și îl venera pe Stalin.

Respectiv, aceasta a și dezlănțuit furtuna din sufletul lui Victor, ceea ce a dus la un deznodământ tragic. Victor îi înscenează sfârșitul lui Stiopa de parcă așa ar fi fost firesc să se întâmple: fiind beat criță, după ce au ieșit din bufet, Victor i-a pus un sac în cap, lovindu-l pe Stiopa până când și-a dat ultima suflare. Lovea cu cruzime, revărsându-și tot amarul în numele tatălui său, „lovea, răzbunându-și copilăria sacrificată pe muchia războiului. Lovea că fusese văduvit de serile celea frumoase și când el, împreună cu fratele său Traian, i se urcau fiecare pe câte un genunchi” al tatălui lor, „lovea, răzbunând lacrimile, nopțile lungi și grele și viața ofilită înainte de vreme a mamei sale, care s-a spetit muncind ca să-i poată crește singură și să le dea un rost. Lovea pentru a-și răzbuna toate rudele și consătenii prinși în cleștele războiului și fiind nevoiți să plătească un preț ce nu se cuvenea” [2, p. 78-79].

Astfel, folosind tehnica povestirii în ramă, Lucreția Bârlădeanu reușește să ne transpună în realitatea crudă a acelor vremuri, realitate care face parte din istoria noastră, din trecutul țării noastre, iar acest trecut nu poate fi șters cu o cârpă. E o rană mereu deschisă, care nu se cicatrizează atât de ușor. Iar noi, misionarii acestui neam, asemenea lui Dan, personajul-narator al acestei proze, avem menirea de a ține aprinsă flacăra memoriei și a cinstirii înaintașilor noștri. Diverse destine s-au ascuns în spatele personajelor acestei narațiuni. În acest context, scriitoarea Lucreția Bârlădeanu, prin *Lección de literatură*, ne prezintă o lecție de umanitate, o lecție de patriotism, utilă pentru întreaga noastră seminție românească.

Bibliografie

1. Prus E. Universul bipolar al prozei Lucreției Bârlădeanu. În: *Contrafort*, anul XXII, nr. 9-10 (253-254), septembrie-octombrie 2016, p. 11.
2. Bârlădeanu L. *Tunica portocalie*. Chișinău: Prut Internațional, 2016. 152 p.